

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЛЦДН у м. _____ Бар _____
(місто знаходження НКП)

До захисту допускається
Завідувач кафедри, проф.
_____ В.М.Боронос
« _____ » _____ 2020 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

Ефективність управління основними виробничими фондами:
фінансові наслідки, інструменти і стимули

Освітній ступінь “Бакалавр”

Спеціальність 072 – “Фінанси, банківська справа та страхування”

Керівник роботи:

(підпис)

І.Й. Плікус

Студент:

(підпис)

В.О. Кузьмик

Група:

Фдн-61б

Суми 2020

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 27 с.; 2 табл., 7 рис.; 38 джерел.

Актуальність теми роботи

Основні фонди є невід'ємною складовою діяльності організації, що безпосередньо впливає на можливість отримання запланованих результатів. Рівень використання потужності, умови експлуатації, ступінь фізичного, морального зносу основних фондів відносяться до чинників, що визначають продуктивність економічного суб'єкта в цілому, а також значення фінансових показників його функціонування.

Метою даної роботи є дослідження ефективності управління основними фондами підприємств.

Об'єкт дослідження – процес прийняття управлінських рішень в сфері ефективного використання основних фондів підприємства.

Предмет дослідження – економічні відносини що виникають при управлінні основними виробничими фондами підприємства.

Методи дослідження – розрахунково-аналітичний, табличний, факторний аналіз.

У першому розділі дипломної роботи аналізується структура основних фондів підприємства. У другому розділі розглядаються методи управління основними фондами підприємства. У третьому розділі наведені сучасні напрями підвищення ефективності використання основних фондів підприємства.

При написанні роботи використовувались матеріали періодичних видань, монографії, фінансова звітність.

ОСНОВНІ ФОНДИ, ОСНОВНІ ЗАСОБИ, ФОНДОВІДАЧА, ФОНДОЄМНІСТЬ, ЕФЕКТИВНІСТЬ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ОСНОВНИХ ФОНДІВ	
ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1 Визначення дефініцій основних фондів підприємства в сучасній науковій думці	7
1.2 Стан основних фондів в економіці України.....	11
2 МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ФОНДАМИ	
ПІДПРИЄМСТВА	14
2.1 Фінансово-економічні показники оцінки ефективності управління основними фондами.....	14
2.2 Оцінка ефективності управління основними фондами на прикладі АТ «Насосенергомаш»	16
3 СУЧАСНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ	
ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	19
3.1 Інноваційні фактори підвищення ефективності використання основних фондів	19
3.2 Науково-технічний прогрес, як основна передумова ефективного використання основних фондів.....	20
ВИСНОВКИ.....	22
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	23
ДОДАТОК А Фінансова звітність публічного акціонерного товариства "Сумський завод насосного та енергетичного машинобудування "Насосенергомаш"	
	27

ВСТУП

Актуальність теми. Основні фонди є невід'ємною складовою діяльності організації, що безпосередньо впливає на можливість отримання запланованих результатів. Рівень використання потужності, умови експлуатації, ступінь фізичного, морального зносу основних фондів відносяться до чинників, що визначають продуктивність економічного суб'єкта в цілому, а також значення фінансових показників його функціонування.

До ключових, оперативним завданням господарської діяльності економічних суб'єктів відносяться: забезпечення умов експлуатації основних фондів, відповідно до встановлених технічних вимог, в тому числі можливостей здійснення необхідних видів поточних оглядів, необхідного режиму роботи; а також реалізація процесів відтворення основних фондів.

Вибір тієї чи іншої форми відновлення основних фондів залежить від трьох основних складових: цілей діяльності організації, стану матеріально - технічної бази та наявних ресурсів, у тому числі фінансових. Крім того, представлені форми відновлення основних фондів можна віднести до проектів, оскільки вони мають обмеження в часі і інших видах ресурсів. У свою чергу, проектний характер і чинники вибору зумовлюють ризики реалізації процесів відновлення основних фондів.

З метою управління ризиками на основі попередження їх негативного впливу можуть використовуватися показники оцінки планової ефективності відновлення основних фондів, які, в свою чергу, відповідають перерахованим видам ризиків. Поряд з основними економічними критеріями ефективності також можуть використовуватися спеціалізовані показники, що відображають результативність проведення заходів по відновленню основних фондів.

Об'єкт дослідження – процес прийняття управлінських рішень в сфері ефективного використання основних фондів підприємства.

Предмет дослідження – економічні відносини що виникають при управлінні основними виробничими фондами підприємства.

Методи дослідження – розрахунково-аналітичний, табличний, факторний аналіз.

У першому розділі дипломної роботи аналізується структура основних фондів підприємства. У другому розділі розглядаються методи управління основними фондами підприємства. У третьому розділі наведені сучасні напрями підвищення ефективності використання основних фондів підприємства.

При написанні роботи були використані навчальні посібники, підручники, дані періодичних видань з питань управління основними фондами підприємства з. В якості інформаційного забезпечення використовувались дані періодичної літератури, статистичні дані підприємств і організацій, мережа Інтернет і інших джерела.

1 ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Визначення дефініцій основних фондів підприємства в сучасній науковій думці

Особливу значущість в економіці конкретного підприємства має склад і структура засобів праці, або основних фондів, що забезпечують високий рівень виробничого процесу. Основні фонди - це різні знаряддя праці (машини, апарати, будівлі, споруди тощо), які, по-перше, багаторазово беруть участь в процесі по переробці вихідної сировини в готовий продукт, по-друге, в процесі використання зберігають свою первісну натурально-речову форму і зміст і, по-третє, переносять свою вартість на вартість новостворюваного продукту частинами в міру використання.

Різноманітні трактування термінів «основні фонди», «основні засоби», «основний капітал» пояснюються широким розмаїттям сторін даної економічної категорії. У західній економічній літературі виділяється кілька підходів до обґрунтування даного терміна як економічної категорії. проте вони все зводяться до думки, що основний капітал надано як вартість коштів, вкладених в капітальні активи, які беруть участь в кількох виробничих циклах, тобто основний капітал абсолютно ідентичні з основними засобами. Українська вчена практика прийшла до думки, про те, що основні засоби включаються до складу основного капіталу, в одному ряду з довгостроковими фінансовими вкладеннями, нематеріальними активами та прибутковими вкладеннями в матеріальні цінності. Виходячи з цього можна сказати що їх рівнозначність і замінність неможлива. У радянській економіці основний капітал був виключений з термінології існувало тільки поняття основні фонди. В українській практиці поняття основні фонди використовувалося для фінансового аналізу і в економічній літературі.

Розглянемо сутність підходів до визначення цих понять. Згідно сайту Вікіпедія: «...основні засоби (ОЗ; в радянській та пострадянській економічних

школах — основні фонди) — матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам чи для виконання адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких більше одного року, або одного оборотного періоду. Основні засоби підприємства — це сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері, і вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним та моральним зносом [22]».

Податковий кодекс визначає основні засоби як: «...матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 6000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 6000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [25]»;

Серед багатьох науковців точаться дискусії, щодо доцільності застосування таких понять як основні фонди та основні засоби. Як зазначає Ю. Неміш: «...основні засоби – це вартісно виражені ресурси, які утримуються суб'єктом господарювання з метою використання в процесі виробництва, постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних чи соціально-культурних функцій, очікуваний строк експлуатації яких становить не менше одного року чи визначається межами операційного циклу понад один рік, вартість яких зменшується в процесі використання [21]».

В. Старовойт, розглядаючи критерії віднесення об'єктів до основних фондів та основних засобів (рис. 1.1) наголошує, що «... "основні фонди" на сього-

дні — це категорія лише податкового обліку, а "основні засоби" — категорія бухгалтерського обліку. Підводячи підсумок, можна сформулювати наступні висновки: бухгалтерська і податкова термінологія з обліку основних засобів мають суттєві відмінності; податкові терміни призначені для реалізації фіскальних цілей і не відповідають економічній сутності явищ; позитивним моментом є розмежування понять для цілей бухгалтерського і податкового обліку, що є підґрунтям для відокремлення підходу до бухгалтерського і податкового обліку основних засобів; негативним наслідком нечіткості термінології є підміна в практичному обліку бухгалтерських термінів податковими, що призводить до викривлення фінансових показників і ускладнює управління; для вдосконалення обліку основних засобів необхідно фінансовий облік базувати на категоріях національних облікових стандартів, які мають економічний зміст [29]».

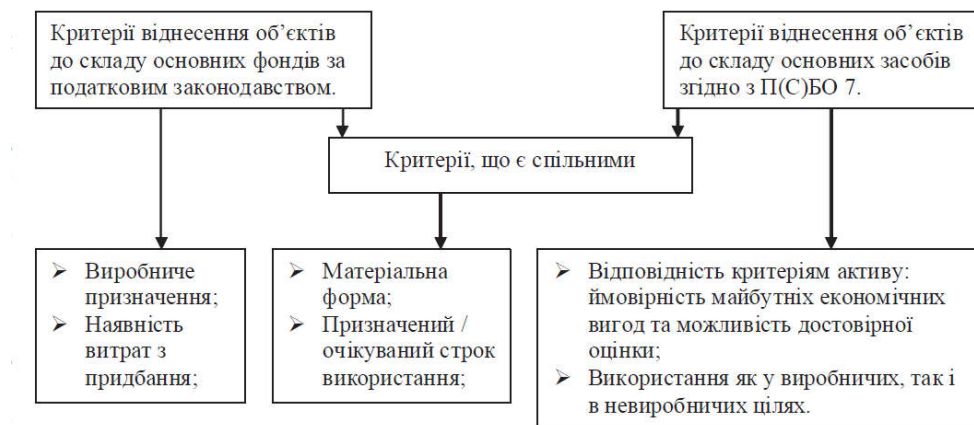

Рисунок 1.1 – Критерії віднесення об'єктів до основних фондів та основних засобів [29]

Питанням управління основними фондами присвячені роботи багатьох українських та закордонних вчених. Наприклад, А. Череп та А. Клименко зазначають, що: «... однією з головних ознак ефективного використання основних фондів є зростання обсягу виробництва його продукції підприємства й чистого прибутку. Ефективне їх використання в результаті приводить до підвищення ефективності підприємства в цілому та сприяє покращенню його фінансового стану й конкурентоспроможності [35]».

О. Коваленко та І. Громова до напрямів збільшення ефективності використання основних фондів відносять: «...максимально можливе використання техніки, календарного часу, своєчасне оновлення основних виробничих фондів, зменшення кількості недіючого устаткування, уведення в дію нових технологічних агрегатів, використання високопродуктивного автоматизованого устаткування, реалізація програм інноваційного розвитку техніки, підвищення професійно-кваліфікаційного рівня обслуговуючого основні виробничі фонди персоналу [18]».

Методологічні аспекти управління пасивами підприємств наведені також в працях науковців Сумського державного університету [32, 28, 34, 15, 4, 30, 33, 19, 17, 31, 24, 5, 13, 12, 8, 9, 37, 7, 38, 11, 10, 16, 14].

В роботі було проведено дослідження частоти запитів термінів «основні фонди», «основні засоби» та «основний капітал» в межах пошукової системи Google, який реалізується за допомогою програми Google Trends (рис. 1.3). Результати дослідження показують значно більший інтерес до використання термінології «основні засоби».

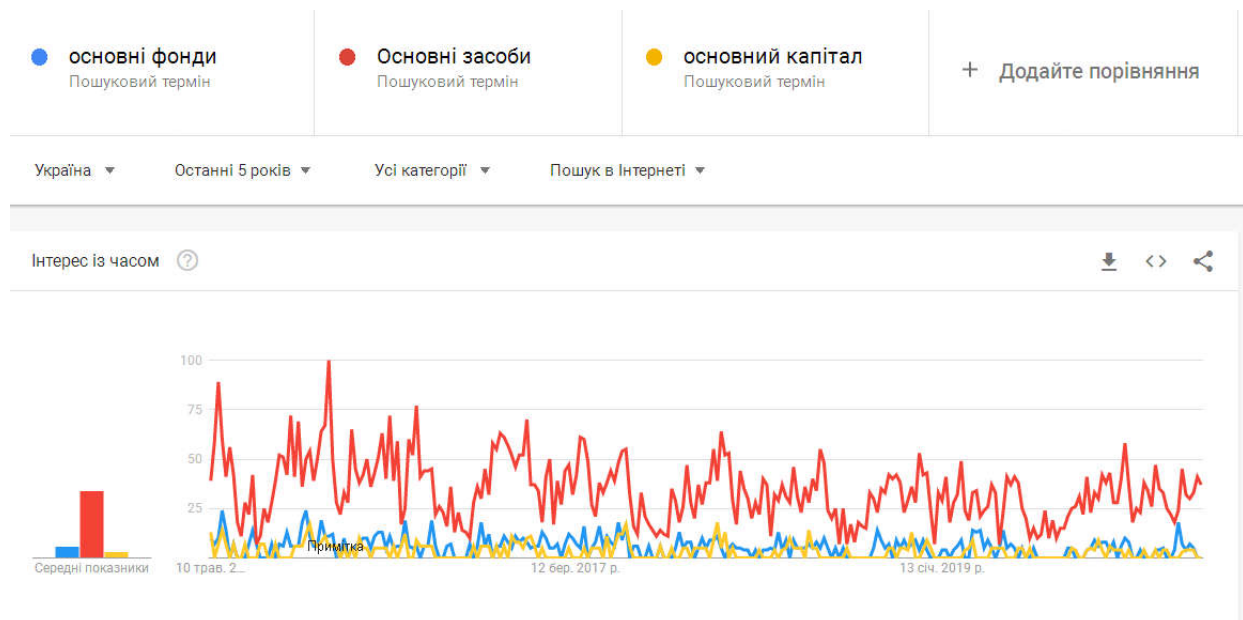

Рисунок 1.2 – Рівень використання термінів «основні фонди», «основні засоби» та «основний капітал»

1.2 Стан основних фондів в економіці України

Про економічне зростання країни можна судити по ряду економічних показників, одним з яких є валовий внутрішній продукт. Скорочення промислового і сільськогосподарського виробництва, а також зменшення інвестицій у виробництво призвели зокрема до старіння і зносу устаткування. В даному контексті актуальним стає аналіз впливу стану основних фондів на економічне зростання країни.

Вартість основних засобів України за видами економічної діяльності у 2013-2018 роках наведені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Вартість основних засобів України за видами економічної діяльності, (млн.грн.) [23].

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	(млн.грн)					
Усього²	10401324	13752117	7641357	8177408	7733905	9610000
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	156013	171392	210169	270467	341622	407146
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	151833	167283	205575	264859	335303	399526
Лісове господарство та лісозаготівлі	3054	3294	3793	4513	5308	6295
Рибне господарство	1126	815	801	1095	1011	1325
Промисловість	1749110	1937821	3842517	3072954	2454483	3271669
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	309757	362722	379055	410018	422959	411806
Переробна промисловість	599980	756277	1656971	1792101	1168230	1257573
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	773134	758886	1736058	796558	781271	1423237
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	66239	59936	70433	74277	82023	179053
Будівництво	82646	64352	62090	72810	78704	91715
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	123041	125507	135378	175422	195377	215625
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	6403272	9752902	1418312	1562079	1280369	1729587
Тимчасове розміщування й організація харчування	32622	27276	27985	29772	28786	30964
Інформація та телекомунікації	70222	69440	76546	94243	111757	127085
Фінансова та страхова діяльність	57048	49718	51238	70977	66275	68695
Операції з нерухомим майном	652366	533328	666855	804040	928615	1064119
Професійна, наукова та технічна діяльність	35188	29626	31347	38671	35319	35681
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	380938	333493	407506	1173933	1376683	1487471
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	380	389	581	615	264	307
Освіта	3246	3117	3117	3596	3785	4102
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	14001	11124	12912	21245	17359	27717
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	24684	23038	23581	20901	22306	22466
Надання інших видів послуг	2020	1822	2110	2775	2652	3201

¹ Дані наведено без урахування вартості основних засобів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також за 2014-2018 роки – без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

² Інформація щодо вартості земельних ділянок, інвестиційної нерухомості, тварин (які використовуються в іншій, ніж сільськогосподарська діяльність) та вартості основних засобів бюджетних установ (головних розпорядників бюджетних коштів) включена тільки до загального підсумку без розподілу за видами економічної діяльності.

Структурно вартість основних засобів за видами економічної діяльності у 2018 році подана на діаграмі 1.3.

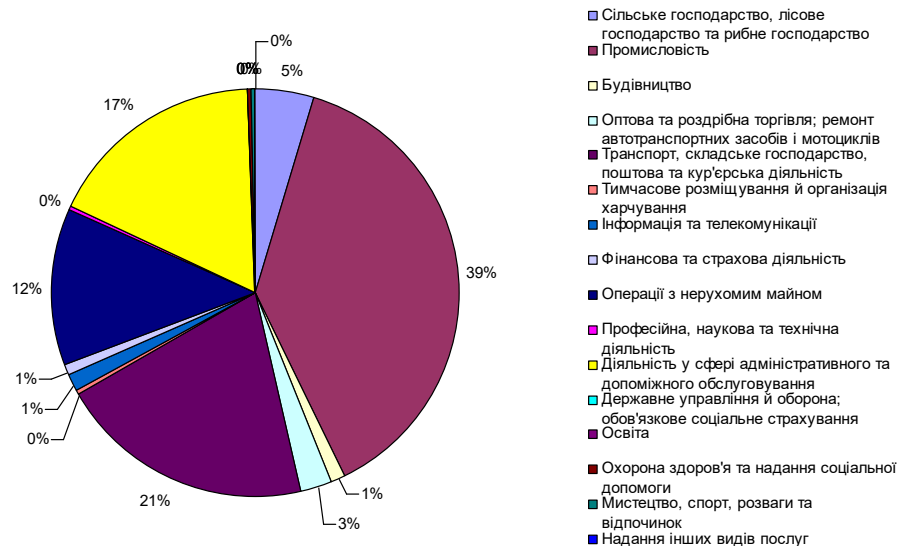

Рисунок 1.3 – Розподіл вартості основних засобів за видами економічної діяльності у 2018 році [23]

З діаграми видно, що більшість вартості основних фондів сконцентровано в таких галузях як промисловість, транспорт, складське господарство, діяльність в сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, операціях з нерухомим майном. Це пояснюється особливістю виробничих процесів та функціонуванням цих сфер діяльності.

Ефективність відтворення основних фондів в економіці, як правило, визначається у вартісних показниках, в разі їх дослідження по всіх групах різно-рідних засобів виробництва. Але, для достовірної оцінки характеру і інтенсивності відтворення основних фондів необхідно розглядати динаміку зміни їх вартісних показників, а також чисельності в натурально - матеріальному еквіваленті.

У процесі виробництва продукції відбувається зміна вартості основних фондів, вибуття їх в результаті зносу, оновлення і поповнення в процесі придбання нових елементів основних фондів і підвищення цін на матеріально - технічні засоби, нове будівництво і будівельні матеріали.

Коефіцієнти оновлення та вибуття основних фондів є основними коефіцієнтами, що характеризують відтворення і реально відображають зміну обсягів і

структури основних фондів. Коефіцієнт приросту показує, на скільки відсотків коефіцієнт надходження основних фондів перевищує над вибуттям. Якщо коефіцієнт вибуття нижче коефіцієнта оновлення, то даний процес можна охарактеризувати як розширене відтворення основних фондів; якщо перевищує, то мова йде про процес звуження відтворення основних фондів. Високий коефіцієнт вибуття основних фондів свідчить про зниження терміну експлуатації елементів основних фондів і навпаки.

Найважливішим показником стану основних фондів є рівень зносу. Засоби праці, зношуючись у процесі виробництва, стають непридатними для подальшого використання, потребують капітального ремонту або повної заміни. У міру використання фізично зношуються окремі елементи основних засобів, погіршуються їхні технічні властивості, в результаті чого кошти праці втрачають здатність брати участь у виготовленні продукції. Отже, коефіцієнт зносу робить прямий вплив на відтворювальний потенціал основних фондів в економіці.

Рівень зносу основних засобів в економіці України за останні роки подано на рисунку 1.4.

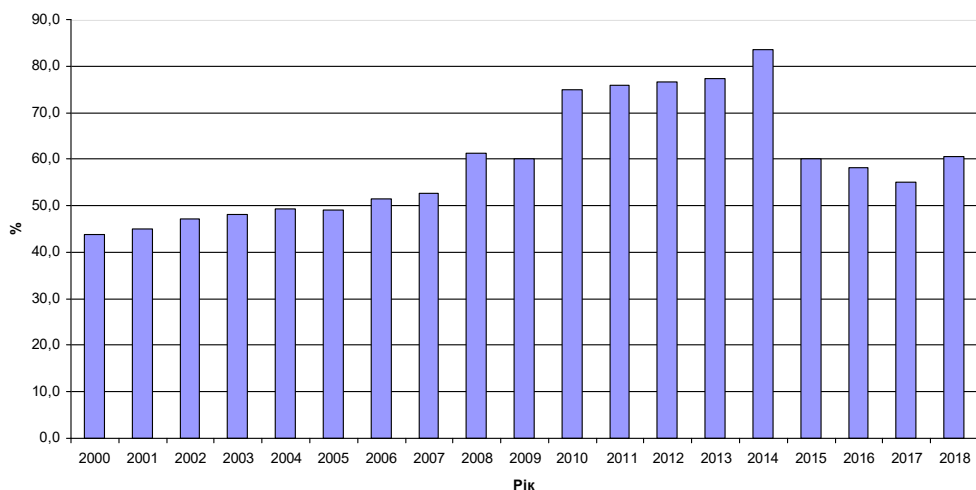

Рисунок 1.4 – Динаміка зносу основних засобів [23]

З рисунку видно, що у період з 2000 по 2014 рік ступінь зносу основних засобів постійно збільшувалась, і в підсумку перевищила 80%. І хоча після 2014 року ця зношеність дещо зменшилася, вона все рівно залишається високою.

2 МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ФОНДАМИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Фінансово-економічні показники оцінки ефективності управління основними фондами

Оцінка стану та рівня ефективності використання основних фондів є одним з елементів системи управління фінансовими результатами діяльності підприємства. На рисунку 2.1 наведена система показників, що характеризують ефективність використання основних засобів та використовуються фінансовими менеджерами у практичній діяльності на підприємстві.

Рисунок 2.1 – Показники ефективності використання основних фондів

Ефективність використання основних виробничих фондів визначається показниками фондовіддачі і фондомісткості. Рівень цих показників визначається рівнями показників фондозабезпеченості і фондоозброєності праці, а також якісним складом основних фондів. Алгоритми розрахунку цих та інших показників наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Показники ефективності використання основних фондів

Показник	Формула розрахунку	Характеристика
1. Фондомісткість	$\frac{\Phi_k}{B_n}$	Характеризує забезпеченість підприємства основними засобами
2. Фондоозброєність	$\frac{\Phi_k}{\text{Ч}}$	Показує величину основних засобів на одного працівника
3. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства	$\frac{\Phi_3}{M}$	Відображає питому вагу залишкової вартості основних засобів у загальній вартості майна підприємства
4. Коефіцієнт зносу основних виробничих засобів	$\frac{Z_o}{\Phi_k}$	Показує ступінь зносу основних виробничих засобів
5. Коефіцієнт придатності основних виробничих засобів	$1 - K_z$	Відображає частину основних засобів, придатну для експлуатації
6. Коефіцієнт оновлення основних виробничих засобів	$\frac{\Phi_y}{\Phi_k}$	Показує частку введених нових основних засобів у загальній вартості основних засобів
7. Коефіцієнт вибуття основних виробничих засобів	$\frac{\Phi_v}{\Phi_k}$	Характеризує інтенсивність вибуття основних виробничих засобів
8. Коефіцієнт приросту основних виробничих засобів	$\frac{(\Phi_y - \Phi_v)}{\Phi_k}$	Показує ступінь збільшення основних засобів у звітному періоді проти минулого періоду
9. Фондовіддача	$\frac{B_n}{\Phi_k}$	Характеризує ефективність використання основних виробничих засобів. Відображає суму виробленої продукції на одну гривню основних виробничих засобів
10. Рентабельність основних виробничих засобів	$\frac{Пв}{\Phi_k}$	Визначає ступінь використання основних виробничих засобів

Φ_k — балансова вартість основних виробничих засобів;
 B_n — вартість виробленої продукції;
 Φ_3 — залишкова вартість основних виробничих засобів;
 M — вартість майна підприємства;
 Z_o — сума зносу основних виробничих засобів;
 Ч — середньооблікова чисельність працівників;
 Φ_y — вартість уведених основних виробничих засобів;
 Φ_v — вартість виведених основних виробничих засобів;
 K_z — коефіцієнт зносу основних виробничих засобів;
 $Пв$ — валовий прибуток підприємства.

Низька забезпеченість підприємств основними виробничими фондами призводить до несвоєчасного виконання необхідних технологічних операцій, зростання трудомісткості і збільшення витрат на виробництво одиниці продукції. Але наявність надмірної кількості засобів виробництва сприяє збільшенню амортизаційних відрахувань, зростання витрат на їх обслуговування і збереження і в кінцевому підсумку також веде до подорожчання виробленої продукції. Найвища ефективність виробництва досягається при оптимальному рівні забезпеченості підприємств і високому якісному складі наявних на підприємствах основних фондів.

2.2 Оцінка ефективності управління основними фондами на прикладі АТ «Насосенергомаш»

Практичну реалізацію підходів до оцінювання ефективності використання основних фондів проведемо на базі дослідження інформації, наведеної у фінансовій звітності публічного акціонерного товариства "Сумський завод насосного та енергетичного машинобудування «Насосенергомаш [1]». Дане підприємство є «...одним з найбільших в СНД насособудівельних підприємств, що спеціалізується на розробці і виробництві насосного обладнання для нафтогазової галузі, енергетики, агропромислового комплексу та водного господарства [3]». Інтегрована фінансова звітність АТ «Насосенергомаш» за останні роки наведена в додатку А.

Проаналізуємо стан основних фондів цього підприємства. На рисунку 2.2 наведено зміну первісної вартості основних фондів, та коефіцієнта їх зносу.

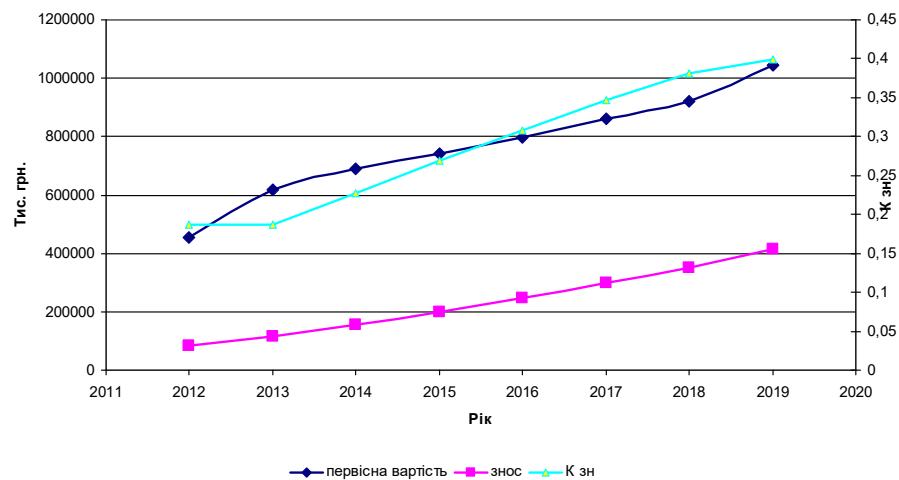

Рисунок 2.2 – Стан зношеності основних фондів

Рисунок демонструє, що починаючи з 2013 року, незважаючи на зростання вартості основних засобів відбувається збільшення їх зношеності, що вимагає від підприємства проведення інновацій в сфері забезпечення засобами виробництва.

Аналізуючи показник фондівіддачі (рис. 2.2), можна побачити, що вона залишається стабільною, маючи невеликі коливання протягом останніх років. Теж саме можна сказати і про показник рентабельності основних засобів.

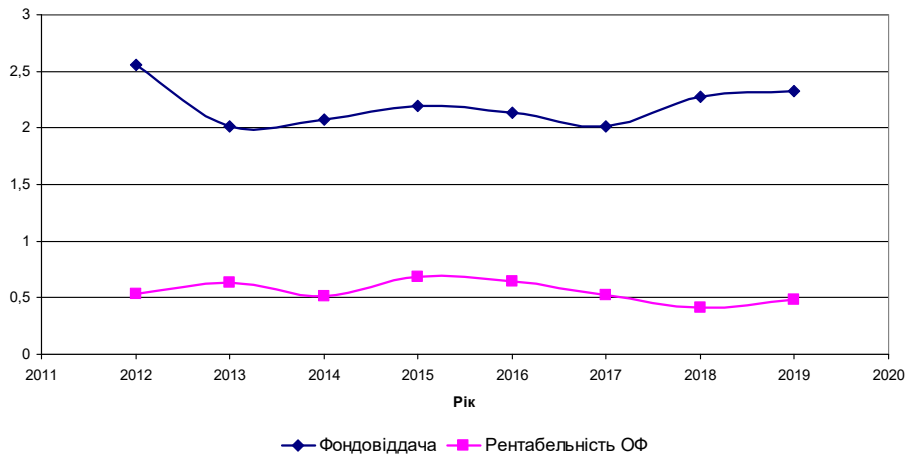

Рисунок 2.3 – Фондівіддача та рентабельність основних фондів

Коефіцієнти оновлення та вибуття основних фондів відображають лише інтенсивність самого процесу відтворення засобів праці, не розкриваючи його ефективності. Для оцінки останньої доцільно використовувати показники, що відображають якісні сторони відтворення засобів праці, зокрема відношення кількості застарілих конструкцій машин, устаткування, апаратів, приладів і засобів автоматизації, знятих в певному році з виробництва, до числа новостворених зразків нової техніки в тому ж році.

На ефективність використання основних виробничих фондів сильно впливає ступінь раціональності використання виробничих потужностей її підприємств, яка в останні роки істотно збільшилася. Підвищення ефективності виробництва з особливою гостротою ставить перед підприємствами галузі завдання більш повного використання основних виробничих фондів.

Переклад на інтенсивний шлях розвитку передбачає здійснення корінних змін у характері відтворення основних фондів, що виражається в значному підвищенні темпів оновлення виробничого апарату підприємств, головним чином машин і устаткування, на всіх підприємствах галузі. Необхідність швидкого відновлення виробничого апарату викликана не тільки тим, що воно передбачає

широке використання ресурсозберігаючих, маловідходних і безвідходних технологій, а й тим, що воно формує новий тип розширеного відтворення, що базується на переважному використанні якісних чинників економічного зростання. Крім того, оновлення виробничого апарату забезпечує різке зниження витрат на його ремонт.

3 СУЧАСНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Інноваційні фактори підвищення ефективності використання основних фондів

Для визначення місця оновлення основних фондів в процесі модернізації підприємства з метою подальшої побудови її системи управління доцільно укрупнено розглянути взаємозв'язок поновлення виробництва з іншими етапами модернізації. І модернізація підприємства в цілому, і оновлення основних фондів, як її складова, зумовлюють розвиток підприємства на тривалу перспективу.

Рішення про придбання систем машин формує набір можливих технологій і, в кінцевому підсумку, сукупності тих споживчих властивостей, які будуть запропоновані на ринку.

Тривалі терміни використання машин і устаткування, їх висока капіталомісткість вимагають обґрунтовувати рішення про модернізацію підприємства і оновленні основних фондів в рамках планових керованих впливів на тривалу перспективу. Це можна реалізувати в рамках розробки стратегічного плану підприємства. Стратегія розвитку підприємства вже повинна передбачати в собі оцінку необхідності періодичної модернізації та оновлення основних фондів. При цьому уповільнення амортизації основних засобів, особливо їх активної частини, досягається при реалізації програм реконструкції та технічного переозброєння підприємств, а також при модернізації обладнання. Аналізуючи два основних типи відтворення основних фондів - оперативне і кінцеве, пропонують нові види відтворення: звужене, інноваційне і зупинка виробництва.

Після прийняття рішення про модернізацію і формування її цілей пріоритетним є оцінка необхідності і обсягу продуктових інновацій у виробництві. Модернізація підприємства і оновлення основних фондів, як її найважливіший етап, не є самоціллю. Вони, по суті, є умовами, що забезпечують зміна позицій

підприємства на ринку. Але не самі безпосередньо, а через зміну в номенклатурі продукції, що випускається або в її якісних характеристиках. А це можна здійснити тільки на основі продуктових інновацій.

3.2 Науково-технічний прогрес, як основна передумова ефективного використання основних фондів

Науково-технічний прогрес завжди був фактором, що визначає передову культурно-історичну спільність серед інших. Протягом всієї людської історії він в поєднанні з іншими факторами дозволяв домінувати одним цивілізаціям над іншими. Значення ж науково-технічного прогресу в сучасному світі і зовсім неможливо переоцінити.

Але в чому виражається цей прогрес? Що є його матеріальним втіленням? Ймовірно, відповіддю на ці питання є вся культура суспільства, в тій чи іншій мірі увібрала в себе і відображає його результати. Хоча науково-технічний прогрес має глобальний характер впливу на все суспільство і зачіпає різні сфери суспільного життя, його можливості мають більше значення для тих економічних агентів, мета яких - отримання прибутку. Використання організаціями актуальних досягнень науково-технічного прогресу дозволяє підприємствам переважати на ринку.

Сучасні підприємства характеризуються значною часткою основних виробничих фондів в структурі своїх активів. Виробництво продукції на сучасному ринку, характеризується бажанням виробників скоротити витрати, зробивши продукт більш конкурентоспроможним. Заміна живої праці уречевленої допомагає знизити витрати виробництва. Якісні характеристики продукції, що виробляється, також відображаються на привабливості її для споживача, залежать від рівня використовуваних для її виробництва технологій і пов'язаних з ними обладнанням.

В комп'ютерний вік, інформація стають повноцінним фактором виробництва, який приносить дохід не опосередковано, через його подальшу реалізацію

«в металі», а безпосередньо. Головним активом, як і головним продуктом таких компаній, стає результати їх діяльності у вигляді програмних продуктів, стандартів, специфікацій і прав на них. Ключовою відмінністю інформаційного продукту, є можливість його нескінченного і безконтрольного копіювання, отже, компанії даного сектора економіки змушені захищати свої інтереси, закріплюючи права на власність, що тільки збільшує і без того чималу частку нематеріальних активів в структурі активів компаній ІТ сектора економіки.

Очевидно, що процес ускладнення та збільшення ефективності основних фондів продовжитися. Сучасними вчені виділяється ще один вид науково-технологічної революції - інформаційна. Сучасні засоби обробки інформації та комунікації роблять можливим подальше скорочення собівартості продукції, а вдосконалення засобів праці поставить під сумнів необхідність участі людини у виробничому процесі.

ВИСНОВКИ

Під основними фондами слід розуміти частину коштів виробництва, яка в процесі виробництва використовується поступово протягом декількох циклів і вартість якої переноситься на готовий продукт частинами в міру свого зносу. Основний капітал підприємств повинен включати в себе незавершені довгострокові інвестиції, нематеріальні активи та довгострокові фінансові вкладення. Облік сформульованих вище законів, принципів і властивостей оновлення основних фондів дозволить найбільш раціонально «вбудувати» його в процес модернізації підприємства, підвищити його ефективність. Процес модернізації і відтворення основних фондів підприємства являє собою складну соціально-економічну, динамічну відкриту систему, до якої може бути застосована методологія системного аналізу.

Найбільш доступними і надійними джерелами інвестицій модернізації підприємства залишаються прибуток і амортизації. Останній, як показує практика, промислово розвинених країн, може становити вагому частку в інвестиційному обґрунтуванні модернізації підприємства. Однак, щоб досягти цього стосовно українських умов, необхідно здійснити комплекс принципово нових законодавчо-нормативних заходів щодо вдосконалення бухгалтерського, податкового обліку з метою зміни існуючої практики господарювання. Слід також зазначити, що саме цільовим використанням амортизації для оновлення основних фондів відрізняються історичні періоди країни, в яких розвиток промисловості було найбільш динамічним.

Відтворення основних фондів - складне, багаторівневе, і тривале у часі явище. У сучасних умовах для держави стоїть завдання проведення економічно виправданої політики розширеного відтворення основних фондів з урахуванням умов функціонування галузей: наявності трудового, ресурсного та технічного потенціалу; фінансового оздоровлення підприємств; забезпечення державної підтримки; створення сприятливого інвестиційного клімату; проведення наукових досліджень з метою технічної і технологічної модернізації.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. Веб-сайт. URL: <https://smida.gov.ua/db/participant/00220477>.
2. Аналіз майна підприємства. Studfiles. Веб-сайт. URL : <https://studfile.net/preview/5416414/>
3. АТ "Сумський завод "Насосенергомаш". Веб-сайт : <http://nempump.com/o-gruppe-gms/>.
4. Вартісно-орієнтоване управління підприємствами на основі стейкхолдерського підходу [Текст] : звіт про НДР (остаточний) / кер. О.О. Захаркін. - Суми : СумДУ, 2018. - 79 с.
5. Дослідження кон'юктури інвестиційного ринку України : звіт про НДР (заключний) / Кер. І.В. Кобушко. - Суми : СумДУ, 2011. - 114 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/27284>.
6. Єлець О.П. Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів підприємства. Економіка і менеджмент 2016: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку : зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпропетровськ, 2016. С. 92-94.
7. Захаркін О. О. Оцінка ризикостійкості підприємства при управлінні його інноваційним розвитком. *Економічний простір*. 2015. № 98. С. 165-176.
8. Захаркін О. О. Порівняльна характеристика концепцій управління підприємством в системі його інноваційної діяльності. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2014. № 4. С. 53–59.
9. Захаркін О. О. Роль інновацій у нарощенні вартості українських підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2014. №3. С. 90–101.
10. Захаркін О. О. Харченко М. О. , Івахнова А. Л. Оцінка інноваційного потенціалу підприємств у контексті інноваційного розвитку регіонів. *Механізм регулювання економіки*. 2012. №4. С. 216–221.

11. Захаркін О. О. Фактори формування вартості в контексті вартісно-орієнтованого підходу управління підприємством. *Бізнес Інформ*. 2014. №7. С. 208–214.
12. Захаркін О.О. Еколого-економічна оцінка технологічних рішень в машинобудуванні: автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.08.01 «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища» / О.О. Захаркін. - Суми, 2003. - 22 с.
13. Захаркін О.О. Мякота Т.С. Шляхи оптимізації споживчого кредитування в Україні в умовах фінансово-економічної кризи. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць*. 2010. № 1 (8). С. 79-84.
14. Захаркін О.О., Костель М.В., Захаркіна Л.С. Оцінка впливу рівня інноваційної активності підприємств на їх фінансово-економічні результати. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 8 (170). С. 427–441.
15. Захаркін, О.О. Вартісно-орієнтоване управління інноваційною діяльністю підприємств: методологічні засади, світовий та вітчизняний досвід [Текст] : монографія / О.О. Захаркін. - Суми: СумДУ, 2015. - 400 с.
16. Захаркіна Л. С. Система стратегічного планування інноваційного розвитку підприємств. *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ*. – 2009. № 4 (20). С.73–76.
17. Інвестиційно-фінансові механізми еколого-орієнтованого розвитку регіонів [Текст] : звіт про НДР (заключний) / Кер. С.В. Похилько. - Суми : СумДУ, 2014. - 50 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/39515>.
18. Коваленко О.В., Громова І.В. Напрями підвищення ефективності використання основних фондів підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2014. Вип.7. С. 20-27.
19. Механізми вартісно-орієнтованого управління підприємством [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. М.В. Костель. - Суми: СумДУ, 2015. - 84 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53419>.

20. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

21. Неміш, Ю. Поняття «основні засоби» у сучасних наукових дослідженнях. *Аграрна економіка*. 2012. №3-4. С.1–7.

22. Основні засоби. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96_%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8#%D0%9A%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B2.

23. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

24. Оцінка ефективності та оптимізація діяльності фінансових посередників = Еволюція процесу становлення та сучасні тенденції розвитку фінансового посередництва: звіт про НДР (проміжний)/ Кер.: П.М.Рубанов. - Суми: СумДУ, 2012. - 60 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/32640>.

25. Податковий кодекс України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page1>.

26. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підруч. / [А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, Г. Г. Нам та ін.; керівник авт. кол. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін]. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.

27. Показники стану та ефективності використання основних засобів. *Вікісторінка*. Веб-сайт. URL : <http://wikipage.com.ua/1x4ee4.html>

28. Роль інноваційної діяльності у формуванні вартості промислових підприємств [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. О.О. Захаркін. - Суми: СумДУ, 2016. - 114 с.

29. Старовойт В.А. Теоретичні засади визначення понять «основні засоби» та «основні фонди». *Економіка та держава*. 2008. №6. С. 68-69.

30. Теоретико-методичні засади відповідального портфельного інвестування як інструменту фінансового забезпечення сталого розвитку економіки [Текст]: звіт про НДР (проміжний) / кер. Д.В. Леус. - Суми: СумДУ, 2016. - 99 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/67799>.

31. Теоретико-методологічні засади управління фінансами урбанізованого простору на місцевому рівні = Теоретико-методологічні засади узгодження фінансових інтересів суб'єктів соціального партнерства на місцевому рівні: звіт про НДР (проміжний) / Кер. К.В. Ілляшенко. - Суми: СумДУ, 2013. - 33 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/35419>.

32. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємства: звіт про НДР (заключний)/ Кер.: І.Д. Скляр. - Суми: СумДУ, 2012. - 54 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/34465>.

33. Фінансово-економічне обґрунтування екологічно спрямованого інноваційного розвитку [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. Т.В. Касьяненко. - Суми: СумДУ, 2016. - 90 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53268>.

34. Формування фінансового механізму стабілізації економіки України [Текст] : звіт про НДР (заключний) / Кер. Н.А. Антонюк. - Суми : СумДУ, 2014. - 60 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/39378>.

35. Череп А. В., Клименко А. А. Ефективність використання основних фондів підприємства. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2009. № 6. С. 212 – 215.

36. Яшан Ю. В., Напрямки підвищення ефективності відтворення і використання основних засобів: зб. наукові праці Економічні науки. Кіровоград. 2012. вип. 22, ч.ІІ С. 402-407.

37. Zakharkin O. Zakharkina L. Enterprise's innovation development strategy substantiation and its aims. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 7–8(1). С. 76–79.

38. Zakharkin, O., Zakharkina, L., & Antoniuk, N. (2017). A comparative analysis of stock market volatility depending on investment time horizon. *Economic Annals-XXI*, 167(9-10), 49-52.

ДОДАТОК А Фінансова звітність публічного акціонерного товариства "Сумський завод насосного та енергетичного машинобудування "Насосе- нергомаш".

Таблиця А.1 – Актив балансу

Актив	Код рядка	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
I. Необоротні активи								
Нематеріальні активи:	1000	7532	12481	13031	15333	31025	34446	26220
первісна вартість	1001	9189	16378	19802	25027	51035	73736	90611
накопичена амортизація	1002	-1637	-3897	-6571	-9694	-20010	-39290	64391
Незавершені капітальні інвестиції	1005	123049	73617	33795	24920	19793	25283	48509
Основи засоби:	1010	388899	501659	533462	543438	552712	562203	570542
первісна вартість	1011	453543	617402	690178	742800	798601	860122	922803
знос	1012	-84644	-115743	-156716	-199362	-245889	-297919	-352261
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0	0	0	0	0	847
первісна вартість	1016	0	0	0	0	0	0	990
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0	0	0	0	0	-143
Довгострокові фінансові інвестиції:								
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	61	118	152	93	52	53	53
інші фінансові інвестиції	1035	0	0	26	26	26	26	26
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	13	7001	0	0	140	150	150
Відстрочені податкові активи	1045	2113	240	604	1543	0	0	0
Усього за розділом I	1095	501667	595116	581070	585353	603748	622161	646447
II. Оборотні активи								
Запаси	1100	367295	353932	391534	410547	392957	518646	528825
Виробничі запаси	1101	164087	136537	158049	140297	140715	197244	242661
Незавершене виробництво	1102	173506	181651	197260	207374	210449	251485	217721
Готова продукція	1103	29634	35681	36138	62762	41601	69080	67583
Товари	1104	68	63	87	114	192	837	860
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	65235	91047	105410	119315	246841	258256	311877
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
за виданими авансами	1130	48928	118185	38410	17800	13228	52920	132022
з бюджетом	1135	47680	34989	140452	85917	31980	24873	9426
у тому числі з податку на прибуток	1138	0	0	0	37	0	0	185
з нарахованих доходів	1140	0	0	0	0	0	8	57
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	9546	42321	11066	1344	2020	3286	2794
Гроші та їх еквіваленти	1165	28296	38190	87668	96638	84657	56143	118110
Готівка	1166	6	10	6	9	11	10	13
Рахунки в банках	1167	28290	38180	87660	96629	84646	56133	118097
Витрати майбутніх періодів	1170	3854	4724	4729	7149	14878	7265	9315
Інші оборотні активи	1190	708	512	949	330	1192	2198	1328
Усього за розділом II	1195	571642	683910	780216	739040	787751	923395	1113754
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0	0	0	0	44
Баланс	1300	1073309	1279026	1361286	1324393	1391499	1545556	1760245

Таблиця А.2 – Пасив підприємства

Пасив	Код рядка	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
I. Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	24722	24722	24722	24722	24722	24722	24722
Капітал у дооцінках	1405	145432	136521	131359	127393	103405	100574	97942
Додатковий капітал	1410	269	269	507	503	269	269	269
Емісійний дохід	1411	269	269	269	269	269	269	269
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	238	234	0	0	0
Резервний капітал	1415	14323	17753	26611	30017	36913	43395	49105
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	298126	480751	549376	687841	813918	925157	923520
Усього за розділом I	1495	482872	660016	732575	870476	979227	1094117	1095558
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення								
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0	0	0	18644	16551	15396
Інші довгострокові зобов'язання	1515	25232	8861	1138	113662	128770	132921	0
Усього за розділом II	1595	25232	8861	1138	113662	147414	149472	15396
III. Поточні зобов'язання і забезпечення								
Короткострокові кредити банків	1600	3660	0	0	0	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість:								
за довгостроковими зобов'язаннями	1610	34395	43141	83853	0	0	0	131126
за товари, роботи, послуги	1615	27779	50081	59560	70016	125289	145492	180082
за розрахунками з бюджетом	1620	2023	11914	12521	10745	6606	3550	3909
за у тому числі з податку на прибуток	1621	501	10198	10593	8369	3436	277	0
за розрахунками зі страхування	1625	3525	3998	3870	3521	3205	3221	3800
за розрахунками з оплати праці	1630	7175	9764	8170	10009	11841	12134	14133
за одержаними авансами	1635	419263	373113	280206	119782	95342	111499	277521
за розрахунками з учасниками	1640	139	136	135	135	134	134	134
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0	0	0	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0	0	0	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	13302	16223	13037	14154	20391	23845	26718
Інші поточні зобов'язання	1690	53944	101779	166221	111893	2050	2092	1868
Усього за розділом III	1695	585205	610149	627573	340255	264858	301967	649291
Баланс	1900	1073309	1279026	1361286	1324393	1391499	1545556	1760245